

Yakoopono aa kua aavaa fafaara reeravai

Anutuuqaa gioonna kiaapuuya mmuakiaa mmatavau vida raubiriima kiooyani Yakoopono fafaara reeravai. Ausa hanigieera gioonna kiaapu safu tuanaaya yoketaama yaata utida mmooriiyauvaa iida variateera kuaiyauvaa Yakoopo iyani reeravai. Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tida innara mmoori iikiyaiuvo inna yoketaa aataruuvavee tuuvaara Yakoopo fafaara reeravaivee.

¹ Na Yakoopono Anutuuqaa mmooriivaata Udaanga Yisuu Kirisiinna mmooriivaatama va-reera vaidivoono aa yanaa aavaa fafaara raunoo. Ngia Isarairaa yaakuuvaitana yukukidiri taar-avaitana oyaiyakidiri diitooya vo yoosinna vo yoosinna mmuakiaayauvaki vida raubiriida vari-aiyara na ngiiyara yaata utuee boo kiaunoo.

Inno teeraivo tiisi nninai ta yaagueeqama vari-aaravee

² Ni seenayaso, ari vookara ari vookarai iinno teeraiyauvo ngiisi nninaraivaara pinaama sirigakiatee.

³ Vaa ngia taavai. Yisuunnara ngia kutaavaivee kiaivaara iinno teeraiyauvo ngiisi nninainnaata fai ngia mmannammannama kiada yaagueeqama variaaravai. Vaa ngia ii aataru ivaa arinaima teeda rikiaivaara pinaama sirigakiatee.

⁴ Ngia Anutuuqaa aataruuvaa iidada koovayaida variateeraivaara mmannammanna

yaagueeqama nnaasu varia rada vida sidommidooma kiaatee. Ngia itaama varidada fai Anutuuga yaagueeqa voovaara hama buaakiaaravai.

⁵ Fai ngiikidiri gionna kiaapu voovoona ari varinara aataruuvaara kumimakainno tinni yoketaivaara Anutuugaata kua tioo yaparakiaivee. Anutuugo mmuakiaa gionna kiaapuuya mminnaiyauvaa kati mmioo hama iyara maisa kua tiivoona fai tinni yoketaivaa inna mminaravai.

⁶ Ivo yaaku varai suaivaki yaaku varoo varioo Anutuugaara kutaavaivee kiaivee. Sa ivo taara yaata utuaivee. Ivo itaama iivo inna ataama vaivai. Gionna kiaapu voovoona taara yaata utiivoona nnoori pinaivaa yuunnaivo utikio korokoroovaa roosiivai.

⁷ Itaama taara yaata utii gionna kiaapuovo Udaanga Anutuugaa yaparai mminnaivaara sa yaata utuoo kiaivee: Na varaanaravaivee, kiaivee. Fai hama varaanaravai.

⁸ Itaama iivoona ari varinara aataru mmuaki-aayauvaara iikiaunnee pikiaunnee? kiaa kioo taara yaata utuoo kumimakainno varivai.

Yakoopo mmanna haipuuvaaraata hoona suvuairaivaaraatama tiravai

⁹ Mmanna haipu vardiivo ausa hanigioo yoke-taama variivaa Anutuugo inna vitoo aruoo yapano rikioo sirigakiaivee.

¹⁰ Hoona suvuai vardiivo ausa hanigiaivaa Anutuugo inna vitoo aduoo yapano rikioo ivoota sirigakiaivee. Fai ivo ikiauvaa pairaivo too aasanainno tasisieenno tuoo kuaineema fai taikaanar-

avai. Ivaara Anutuugo inna aduoo yapaivaara sirigakiaivee.

¹¹ Suaivo ngioo tammaivaudiri ikiauvaki yaagueeqama taikio rikioo ikiauvo aasannaikio pairaivo tasisieenno mmataivaki tuoo vioo maisaivai. Itaama vaineema hoona suvuai vaidiivo ari mmooriiyauvaara yaata utuoo iinnonno fai suai voovai nnino taikaanaravai.

Mmoori maisaivo gioonna kiaapuuya iinno taanara nniivai

¹² Vaidi voovaasi iinno teeraivo nnikio rikioonnaata mmannammanna yaagueeqama variivaara Anutuugo innara yoketaiwoo. Ivo iinno teeraivaa yaatara kino rikioo Anutuugo irisai tupatupaa variraivaa inna mminaravai. Irisai tupatupaa variraivaa mmuakiaa gioonna kiaapu innara mmuduuya riraiya mminaraivaa Anutuugo vaa kua kiaa teerama kiaivai.

¹³ Iinno teeraivo vaidi voovaasi nnino too sa ataa kua kiaivee: Aa iinno teera aavo Anutuugaa-sidiri nniivaivee, kiaivee. Hama yopeema maisa aataruuvo Anutuugaa iinno taanaravai. Anutuugo ariinoo hama gioonna kiaapu voovai iinno taanaravai. Ivaara sa itaa kua kiaivee.

¹⁴ Gioonna kiaapu voovaaki iinno teeraivo inna iinno taanara nnikio rikioo ari aakiaivaki inna varaatai aataru maisaivo inna iinno taanara nniivaa inna iikiata iikiatainono too fai kaanaivo vainaravai.

¹⁵ Gioonna voovoono nnaakaravaa sunnaineema gioonna kiaapu voovai inna varaatai aataru maisaivo innaki vainoo. Vakia roo vioo vioo pinaavai vaino too gioonnaivo nnaakaravaa mmataivaa roosiima ivo

mminnamminnaa maisaivaa varaanaravai. Varano nnaakaraivo yokeevaa roosiima mminnamminnaa maisaivo pinaavai vaino too fai putinaravai.

¹⁶ Ni seena na ngiiyara mmuduuya ruauyaso, sa ii tauraa na kiau kua ivaara yaata utida koonama rikiaatee.

¹⁷ Anutuugo mmuakiaa mminnaa ngiau aapu mmeekia teeraiyauvaa uuvoono tikio mmuakiaa aataru yoketa yoketaiyauvo kati ngiau aapu innasidiri tiisi tiivai. Ivo hama hanigioo ari vookaraama varivai. Ivo ari variivaungiaa varivai. Suaivo hanigiaikio ti mmannammannaivo hanigiaineema hama Anutuugo itaivai.

¹⁸ Ivo ari yaata utiivaugiataama iinno ari kua kutaivaa ti kiaa ti mmioo ti ausaiyauvaa hanigiaikiai ta hanigiada inna raunna mmaapuya variaunnava. Ta mmuakiaa mminnaiyauvaa ivo iima kiooyauvaa yaatarada tauraa variaaraivaara ivo itaama iivai.

Anutuuqaa kuaivaa rikiaada iikiatee

¹⁹ Ni seena na ngiiyara mmuduuya ruauyaso, aa na tinara kua aavaara yaata utuatee. Ngia mmuakiaaya ngii seenaiya kiai kuaivaa rikiaada yaata tu kiada vakiatee. Sa akiairaama gioonna kiaapuuyaata kuaivaa kiatee. Sa makee tinai buaaru kiatee.

²⁰ Vaidi voovoono buaaru nnaasu kiaivo hama Anutuugo yaata utiivaugiataama safu tuanaavai varivai.

²¹ Itaama vainai teeda mmuakiaa maisamaisai aataruuyauvaa ngia iikiaiuyauvaa pikiaatee. Ngia

aduo tirooma varida Anutuuqo ari kuaivaa ngii aakiaiyauvaki yapa kiaiyauvaara tuqinnama rikiada puaisa utuatee. Fai ngia itaama iikio Anutuuqo aikiooma ngii vitoo yoketaivau yapaanaravai.

²² Sa Anutuuqaa kuaivaa mmanna yaataivaadiri rikiada pikiaatee. Tuqinnama rikiada varada iikiatee. Ngia mmanna yaataivaadiri rikiaiya ngiingiiyara unnakua kua kiada iikiaavai.

²³ Gioonna kiaapu voovoono Anutuuqaa kuaivaa mmanna yaataivaadiri nnaasu rikioo hama ivaa iivoono vaidiivo pinumaivaki ari viri nnikiivaa taivaa roosiivai.

²⁴ Ivo pinumaivakidiri ari mmannammannaivaa too pikioo vioo makee tikio ivaara taunnu kiaivai.

²⁵ Gioonna kiaapu voovoono Anutuuqaa kua safuuma vaira aataruuvaa tuqinnama too rikioo iikio too Anutuuqo mminnamminnaa maisaivakidiri inna vitoo yoketaivau yapa kiaikio kati mmamma dummukiara yoketaama varivai. Itaama variivoono hama Anutuuqaa kuaivaa mmanna yaataivaadiri rikioo taunnirama kioo mmannammanna ivaa rikioo iinono Anutuuqo too inna tasipama varino fai ivo yoketaama mmooriivaa varaanaravai.

²⁶ Gioonna kiaapu voovoono ariiyara yaata utuoo tino: Na vaidi yoketaa Anutuuqaa kuaivaa rikiee iikiauvaivee, tiivo hama ari avaiava tuqinnama haitatuurainno ivo ariiyara unnakua kua mannaka tiivai. Ivo Anutuuqaara iira aataruuvaa iinnonno kuminayaa iivai.

²⁷ Anutuuqaara iira aataruuvaa gioonna kiaapuuya iikiaivaa ti Napoova Anutuuqo too tinoo: Inna aikioo yoketaa aataru tuanaavai. Hama koonnama vainoo, tii aataruuvo ataama vainoo. Gioonna kiaapu voovoono viina nnaakaraiyaraata muaada gioonnaiyaraatama tuqinnama haitatuunno iya mmuaararaiavaa ivootama varoonno mmatayaa diaa aataru maisamaisai aataruuyauvaa mmooka hanigia mmiivai.

2

Mmuakiaa gioonna kiaapuuyara yoketaayavee nnaasu kiatee

¹ Ni seenayaso, ti Udaanga Yisuu Kirisiinna oyai ari vookaraivo vainoo. Ngia innara kutaavaivee tiraiya sa vo vaidivaara yoketaavee tida vo vaidivaara maisavee kiatee.

² Taara vaidivaitana ngii nuuna aakiaivaki ngiaaraivaara yaata utuatee. Vuaivo yaaku oopuyaa uyira mminnaa gooraivaadiri iima kiaivaa uyu kioo uyira raira yoketaiyauvaa rau kioo nniivai. Vuaivo mmanna haipu vaidivai maisai uyira rairaiyauvaa uyu rau varoo nniivai.

³ Fai ngia uyira raira yoketaiyauvaa rau varoo nnii vaidiivaara kua yoketaivaa kiaa kiada kiaara: Numa aa mmaata yoketaa aavau varianee, kiaa kiada mmanna haipu vaidiivaara kiaara: I diatainai oro ukuakuavau dianee. Vara i variatainai ngieera mmata ivau varianee, kiaa kiada

⁴ ngia ngiingiiyara koonnama yaata utida vooya aruoo yapada vooya aduoo yapaivaara itaa kua kiaravai. Ngia itaama koonnama yaata

utida kua pinaivaara dira vaidiiya maisama yaata utida iikiaiya roosiima ngiingii seenaiyara itaa kua kiaravai.

⁵ Ni seena na ngiiyara mmuduuya ruauyaso, rikiaatee. Anutuuqoono gioonna kiaapuuya innara mmuduuya ruaiyani ivo gioonna kiaapuuyara diraivaki iya kuaaraivaara vaa kua kiaa teerama kieeravai. Gioonna kiaapu vooyara aa mmata aavau variayaano iyara kiaanoo: Mmanna haipuyavee, kiaiya mo Anutuuqo iya ivaki kuaaraivaara mmataama kiaivainnee? Iyaatama kuaaraivaara ivo mmataama kiaivai.

⁶ Mo Ngieenoo mmanna haipu gioonna kiaapuuyara maisayavee kiaavai. Mo dee vaidiyaano mmoori maisaivaa ngii mida ngii utu raririida kua pinaivaara dira vaidiivaasi ngii yapaavainnee? Mo hoonu suvuai vaidiiyaano itaa kiaavai.

⁷ Ngia Yisuu Kirisiinnaniya variaavai. Mo iqiiyaano inna nnutuuvaudiri koonnama yaata utida unnakuaivaa kiaavainnee? Iyaano itaa kua kiaavaivee.

⁸ Anutuuqo gioonna kiaapuuyara diraivaara kua mmaanna tuu voovai vainno tinoo: A aiyara tuqinnaannaneema ai seenaiyaraatama tuqinnee iyara mmuduuya ruanee, tii ivo inna Anutuuqaa kua mmaanna yoketaavai vainoo. Ngia ii kua ivaa rikiada iida fai ngia safuuma variaaravai.

⁹ Mo fai ngia hama ivaa rikiada iida gioonna kiaapu vooyara yoketaayavee tida vooyara maisayavee kiaa kiada fai ngia mminnamminnaa maisaivaa varaaravai. Varada mmaanna tuu kuaivaa hatoka kikio fai ivaara kua pinaivo ngiiki vainaravai.

¹⁰ Gioonna kiaapu voovoono Anutuuqaa mmaanna tuu kua vooyauvai aikiooma rikioo iinnonno mmuaavai nnaasu hatokoo mmuakiaavai hatokaivai.

¹¹ Anutuuqo tunoo: A nnaata vaati varaanaikua sa mmuara heera aataruuvaa iikianee, tuuvoono vo kuavai tunoo: Sa gioonna kiaapu voovai ruputino putuaivee, tiravai. Mo fai hama ngia mmuara heera aataruuvaa iiraida ngia ngii seenaiya ruputikiai putikiai fai ngia mmaanna tuu kuaivaa hatokaaravai.

¹² Anutuuqaa mmayaaya yoketaa aataruuvono vaidiia mminnamminnaa maisaiyauvo yeena roosiima iya rau kiaivaa hatoka kiaikiai iya kati mmamma dummukiara yoketaama kuaavai. Ii kua ivaara kua pinaivaa tira suaivaki Anutuuqo gioonna kiaapuuya yaparainaravai. Fai ivo ngii yaparainaraivaara yaata utida safuuma kua tida yoketaama varida iikiatee.

¹³ Vaidi voovoono hama ari seenaiyara boo tiivaa Anutuuqo inna yaparainara suaivaki fai safuuma inna yaparainno hama innara boo tinaravai. Ivaara yaata utida safuuma variatee. Boo tira aataruuvono Anutuuqo ti yaparaira aataruuvaa yaataravai.

Anutuuqaara kutaavee tiivoono yoketaivaa iivai

¹⁴ Ni seenayaso, vaidi voovoono tinoo: Vaa na Yisuunnara kutaavaivee kiaunoo, tiivoono mo fai hama ivo mmoori yoketaivaa iirama kino ivo itaa kua tiivaa kaanaivo vainaravainnee? Ai hameetavee. Kuminayaa vainoo. Ivo itaa kua tiivaudiri

Anutuugo inna vitoo yoketaivau yapaanaravainnee? Ai hameetavee.

¹⁵ Ngii seena gioonna kiaapu vaa ausa hanigiai voovoono hama uyira rairaiyauvootaikio hama inna yeennaataikio

¹⁶ ngiikidiri voovoono inna tinara: Ai uyira rairaiyauvaa uyu rau kiee totooka variee kaayauma yeennaiyauvaa nnaanee. Anutuugo i tasipama varinoo, kias kioo mo fai hama ivo yeennaiyauvaata uyira rairaiyauvaatama inna mmino fai inna kua itaa kua tiivaa kaanaivo vainarannee? Ai hameetavee.

¹⁷ Mmuaikaraama gioonna kiaapu voovoono Yisuunnara kutaavaivee tiivoono mo fai hama ivo inna kuaivaa rikioo iirama kioo kati varino ivo tii kuaivaa hama kaanaivo vainaravaivee. Inna kuaivo vaidi putiraivaa roosiivaivee.

¹⁸ Gioonna kiaapu voovoono ari seenaivaa tinara: Eeno Yisuunnara kutaavaivee kiannanoo. Mo neeno mmoori yoketaivaa iikiaunoo, tinaraivaara fai na ivaara sai tinara: A hama mmoori yoketaivaa iirama kiee a dataama kiee Yisuunnara kutaavaivee kiannanee? Mo a kutaavaivee kiannaivaa kaanaivaa ni vitaakianee. Na mmoori yoketaivaa iikiauvaara na Yisuunnara kutaavaivee kiauvo kooyaa vainai fai a taanaravaivee, tinaravai.

¹⁹ Anutuugo ari mmuaavai variivaara a kutaavaivee kiannanoo. Inna kutaavai a kiannanoo. Mo mmagia maisaiyaata innara kutaavaivee kias kiada aatuuda biribiriikiaavai.

²⁰ A kumimakakuavee. Anutuugaara kutaavaivee kias kiee hama mmoori yoketaivaa iikiannaivo hama kaanaataivaa oyaivaa i rikiaatainnee? Inna aikioo, fai na ivaara i kias i

mminaravee.

²¹ Ti rubuungaa Aaparahaamaara mo Anutu-
uqo dataama kioo tunoo: Safuuma varira vaidi-
vaivee, tiravainnee? Ivo ari mmaapu Isaakaa
yeena tapiivo kiisama ngiaunnannuma vauvau
ruputu kioo hudaanara uuvaara Anutuqo in-
nara tunoo: Safuuma varira vaidivaivee, tiravai.
Ivo itaama mmooriivaa uuvaara Anutuqo itaa
kua tiravai.

²² Vaa a taannavai. Ari uu mmooriivoota Anu-
tuuqaara kutaavaivee tuuvootama mmuaavau
vairavai. Ivo tauraa Anutuqaara kutaavaivee
tuuvo ari mmaapuuvaa iinaree kiaa uuvaudiri
kaanaivo vairavai.

²³ Anutuqaa kua fafaaraivo vainno tunoo:
Aaparahaamo Anutuqaara kutaavaivee
tuuvaara Anutuqo innara tunoo: Inna a
safuuma varira vaidikuavee, tuu kuaivaa
kaanaivo vairavai. Itaama vauvaara Anutuqo
innara tunoo: Aaparahaamo ni seena
tuanaavaivee, tiravai.

²⁴ Ivaudiri vaa ngia taavai. Gioonna kiaapu
voovono Anutuqaara kutaavaivee kiaa kioo
inna mmooriivaatama iivaara Anutuqo innara
tinoo: Inna safuuma variraivoovee, tiivai. Gioonna
kiaapu voovono Anutuqaara kutaavaivee kiaa
kioo hama mmoori yoketaivaa iirama kioo kati
variivaara hama Anutuqo innara safuuma vari-
raivoovee tiivai.

²⁵ Mmuaikaraama nnaaruaa gioonna voovai
sabi nuaira aataruuvau nuauvaa nnutuuvo Ra-
haapo iiravai. Ivo Yosuaanna ngiaammuauya
tuqinnoovaa Anutuqo innara tunoo: Safu-
uma varira gioonnaavaivee, tiravai. Yutayaa vaidi

Yosuaava ari ngiaammuauya titooduu tuuduu ngiari nnammutuaiya iya teevoora Rahaapo iya vitoo ari nnauvaki yapa kioo titaa kioodoo ari vo aataruudaa viravai. Itaama uuvaara Anutuugo innara tunoo: Safuuma varira gioonnaivee, tiravai.

²⁶ Vaidiivo putiivaara yaata utuatee. Vaidi putiivaa kaanaivo vaa vioo kiaikio mmanna nnabavai vaivai. Itaama vaivaa roosiima vaidiivo Anutuugaara kutaavaivee kiasa kioo hama mmoori yoketaiyauvaa iirama kioo kati varikio inna kuaivo vaidi putiraivaa roosiivai.

3

Ta tuqinnama ti mmaakiriyyauvaara haitatuukiaaravai

¹ Ni seenayaso, ngia voovaitanaano nnaasu vitaira mmooriivaa iikiatee. Vaa ngia teeda riki-aavai. Ta Anutuuga kuaivaa vitaira vaidiyya kua pinaivaa tira suaivaki fai Anutuugo yaagueeqama ti mmooriivaara ti yaparainaravai. Anutuugo ti yaparainaraivoono ti seena ari vo mmoori vareeraiya yaparainaraivaa fai yaataraanaravai.

² Ta mmuakiaaya kaayau suai koonnama vari-annavai. Gioonna kiaapu voovoono hama ari avaiakidiri kuaivaa koonnama tiivo inna safuuma vari tuanaavai. Itaama variivoono fai ari varira mmuakiaavai haitatuuno yoketaavai vainaravai.

³ Ta puara hoosaiyauvaa avaiyauvaki yeenaiyauvaa yapa kiada ta titi kuatai aataruudaa kuaunnavai. Ta yeena kiisaivo puara hoosaiya avaiyauvaki vaiyauvunudiri utida ta

iya mmamma mmuakiaayauvai hanigiaunnani ta kuaaree kiaunnaidaa kuaavai.

⁴ Siipaivaaraatama yaata utuatee. Ivo pinaa mminnaavai vaikio yuunnaivo ivaa yaagueegama utikio rikioo kuaivai. Kuaikio too vaidi haitatuuvaivo kiisa mminnaivau utikio viraivaudiri utikio too vaidiivo kuanee tiidaa kuaivai.

⁵ Mmaakiriivo mmuaikaraivai vaivai. Ivo kiisa mminnaavai vaikio vaidiivo ivaudiri pinaama kua tioo ari mannaka tiivai.

Annaanna mmaguyaivaki ikiaivo kiisakiata taa roo vioo ivakidiri pinaavai taivaaraatama yaata utuatee.

⁶ Mmaakiriivo ikiaivaanikaraama itaama vaivai. Ivo vaidiivaaki vaikio rikioo ivaudiri kaayau ari vookara ari vookarai aataru maisaiyauvo vaivai. Vakia roo vioo vioo pinaavai vaikio mmuakiaa inna variraivo maisavai. Inna mmaakiriivo itaama iivo ikia aakiaivakidiri nniivai. Ngioo ivo inna varira nuaira mmuakiaavai iikio rikioo ivo aataru maisavau nuavai.

⁷ Vaidiyya mmuakiaa fayai mmararaiyauvaata ngiaammaiyauvaatama yapaiyauvaata piisaiyauvaatama aikiooma vitada viriaani varia rada vidada giainayauvai variaavai. Iyauvaa vaidiyya aikiooma vitada viriaavai.

⁸ Hama vaidi voovono ari mmaakiriivaa aikiooma iikiokio giaina roosiima vaivai. Ivo maisa kuaivaa tioo varioo kisanga hama yopeema ravaatau utuaivaa roosiivai vaivai. Yapai quaihaivo ari kuaanuu maisaivaa vaidiivaa aakiaivaki yapa kiaikio vioo suvuakio putiivaa roosiima ti mmaakiriyyauvo vainoo.

⁹ Ti mmaakiriiyauvunudiri ti Konna Udaangaivaara ta yoketaavee tida ti seena gionna ki-aapuuya Anutuuqo ariiyaadiri mmatainno iima kaiyara ta iyara maisayavee kiaunnava.

¹⁰ Yoketaa kuaivaata maisa kuaivaatama mmuaa avaivakidiri kiaunnava. Ni seenayaso, ngia iida itaa kua kiarainnoo.

¹¹ Hama rumuruuma nnooriivo mmuaa yaataruvakidiri nnoori yoketaivoota kapikaraivootama tiivai.

¹² Ni seenayaso, hama nnaammuayaivo yukuaivaa tasipama iiraivo vaivai. Hama mmadauvo numa nnaammuayaivaa iiraivaa tasipama vaivai. Hama sorovuaravakidiri nnoori yoketaivaa vita kiada nnaavai. Ivaitana ari vookaravaitanavee.

Tinni yoketaivo ngiau aapuuvakidiri tiivai

¹³ Dee vaidivoono ngiikidiri tinni yoketaivo vaikio mmuakiaa kuavaara arinaima rikiainnee? Fai ivo safuuma varioo mmoori yoketaivaa iinai ta teeda kiaara: Kutaa tinni ruua vaidivaivee, kiaravee. Fai ivo hama ariiyara mannaka tirainno aduoo varioo tinni yoketaivaa tasipama mmoori varanai ta teeda kiaara: Kutaa tinni yoketaa ruua vaidivaivee, kiaravee.

¹⁴ Fai a aiyara nnaasu yaata utuee i seenaiya i yaataraivaara i ausaivo kapikaraikio i nnanna-teeraivo i aakiaivaki vainainnaata sa ai mannaka tiee kua kutaivaara unnakuaivaa kianee.

¹⁵ Vaidiivo itaama yaata utii ivo hama ngiau aapuuvakidiri tii yaata utiravai yaata utivai. Mmatayaa diaiya yaata utiravai yaata utivai.

Hama Mmannasa Yoketaivaakidiri tii aataruvai. Mmagia maisaivaakidiri nnii aataruvai.

¹⁶ Fai gioonna kiaapu voovoono ari seenaivo inna yaataraivaara inna nnannateeno ariiyara nnaasu yaata utino fai mmuakiaa rapira buaaru tira mmuakiaa maisa aataruuyauvo innaki vainaravai.

¹⁷ Tinni yoketaivo ngiau aapuuvakidiri tiivaa vaidiivo ivaa varoo aataru yoketaivau nuainno varioo tirooma ausa nuufa tasipama varioo ari seenaiyara yama yamainno iyara yoketaivai. Ivo iyara kaayauma boo tioo mmoori yoketaivaa nnaasu iivai. Ivo kua kutaa tioo hama vo vaidivaara yoketaavee tioo vo vaidivaara maisavee tiivai.

¹⁸ Itaama iikiaa vaidiiya tirooma ausa nuufa tasipama variaavo iya iikiaa aataruuvo mmuakiaa gioonna kiaapuuyaki vioo suvuaivai. Vioo suvuaikiai iya mmuakiaaya yoketaama safuuma variaavai.

4

Sa mmatayaa diaa mminnaiyauvaara nnaasu

yaata utuatee

¹ Ngiingiiita ngiingiiita buaaru tida rapira aataruuyauvo deedaadiri nniinnee? Ngii mmammaiyauvo ngii iikiataira aataruuyauvo ngii aakiaana vaiyauvakidiri nniivai. Itaama iikiaa aataruuyauvo ngii aakiaiyauvaki nnammutuannammutuaakiaaya variaavai.

² Ngia mminnaiyauvaa taavo ngii varaataikiai hama varaiyauvaara ngia vaidiiya ruputuaani

putuaavai. Ngia mminnaiyauvaara yaagueeqama mmuduuya rida hama varaiyauvaara ngia buaaru tida rapuaavai. Ngia mminnaiyauvaara hama Anutuugaata yaparakiyauvaaraida hama ngia varaavai.

³ Ngia inna yaparaira suaivaki ngii yaata utiraiyauvo koonnama vaivaara ngia yaparakiyauvaa hama varaavai. Ngia ngiingiiyara nnaasu yaata utida ngii mmammayauvo iikiatairaiyauvaa iikio ngii yoketaakiaiveeraiyauvaara ngia yaparakiyauvaa hama varaavai.

⁴ Ngia sabi mmuara heeraiya roosiima Anutuuga pikiada vo aataruvau viraiyaso, vaa ngia taavai. Gioonna kiaapu voovono mmatayaa iira aataruuvaa iino inna seena tuanaavai roosiima vaino too hama innaki Anutuugaara mmuduuya riravootainaravaivee. Ivo mmatayaa iira aataruuvaara mmuduuya ruaivo inna Anutuuga nnammutuaavai varivai.

⁵ Anutuuga kua fafaaraivo vainno tinoo: Anutuugo ti aakiaivaki yapa kiai Mmannasaivoono ti haitatuunai ta innara nnaasu yaata utuateeraivaara tiyara itaama iivaivee. Anutuuga kuaivo itaa kua tiivaara ngia yaata utida ivaara mmana kuavaiveeda kianne? Ai hameetavee. Kutaa kuavai.

⁶ Anutuugo kati tiyara yoketaama yaata utira yaagueeqaivaa ti mmiivoono ti aakiaana ti varaataiyauvaa yaataravai. Ivaara Anutuuga kua fafaaraivo vainno tinoo: Gioonna kiaapuuya ngiariiya mannaka kiaiya Anutuugo too iyara ooqoo tiivai. Gioonna kiaapu vooya adida varida

hama ngiariiyara mannaka tiraiya Anutuuqo kati iyara yoketaama yaata utivaivee. Anutuuqaa kuaivo itaa kua tiivai.

⁷ Ivaara Anutuuqaa kuaivaa rikiada adida varida inna mmemmaana variatee. Mmagia maisa Sataangaa ooqoo tida titakio ngii pikioo ngieera kuaivee.

⁸ Ngia Anutuuqaa vaini vikio ivo ngii vainima nninaravai. Ngia mminnamminnaa maisaiyauvaa vareeraiyaso, ngia ngiingii aakiaiyouvaara yaata utida ngiingii yaakuuyauvaa fini kiatee. Ngia huobavainna unnakua nnaamuruuyaso, ngiingii aakiaiyouvaa yoketaama kiada variatee.

⁹ Sa ngiingii mminnamminnaa maisaiyouvaara rataatee. Pikiaatee. Ngiingii mminnamminnaa maisaiyouvaara sirigakiaivaa pikiada adida variatee.

¹⁰ Ngieenoo Anutuuqaa avuuvau adida varikio fai ivo ngii nnutuuyauvaa ngiau aapu yapaanaravai.

Sa ngiingiiiki ngiingiiiki kuminayaa kuaivaa yapaatee

¹¹ Ni seenayaso, sa ngiingiiiyara ngiingiiiyara koonnama kua kiatee. Gioonna kiaapu voovoona ari seena voovaara koonnama kua tioo kua pinaivaa innaki yapaivoono hama innaki nnaasu yapaivai. Anutuuqaa mmaanna tuu kuaivaaraatama koonnama kua tioo ivakiaatama kua pinaivaa yapaivai. Mo fai a Anutuuqo mmaanna tuu kuaivaara kua pinaivaara dira vaidivai variee hama ivaa rikiee iirama kiee fai a mmaanna vaidikuaano kua pinaivaara nnaasu yaata utuee dinaravai.

12 Anutuugo ari mmuaavoono mmaanna tuu kuaivaa ti kiaa ti mmiravai. Ivoono kua pinaivaara dira vaidivai varivai. Ivoono nnaasu ngii vitoo yoketaivau yapaanaree tioo fai aikiooma ngii vitoo yoketaivau yapaanaravai. Fai ngii ruputu taikaanaree tioo fai aikiooma ngii ruputu taikaanaravai. Mo a kua pinaivaa i seena vaidi voovaaki yapaannaikua mo a gioononnee?

Hama ta titi mannaka kiaaravai

13 Ni kuaivaa rikiaatee. Ngia kiaanoo: Makeen-nee turau ta vidada oto pinaa yoosinna iqiiivakin-nee vara voovaki varida mmuaa nuanu mmoori varadada irisai sikau pinaiyauvaa varaaravaivee.

14 Mo ngia itaa kua kiaiya turau hama ngiengie variaaravaa taanoo. Ngii variraivo dataamainno vainnee? Namaivo yuunnaivaa tasipama kiisa suai vainno ivaudiri vioo akiairaama raubiri-ineema ngia variaanoo.

15 Ngii kiatai kuaivaa kiaaree kiaa ataa kua kia-tee: Fai Udaangaivoono ari yaata utiivaugiataama ti tinai fai ta varida iqii mmoori ivaannee vara aqaa mmoori aavaa iikiaaravaivee, kiatee.

16 Makee ngia yoke kiaa aruoo varida ngiingi-iiyara mannaka kiaanoo. Ngia itaama ngiingii mannaka kiaivo koonnainoo.

17 Ivaara gioonna kiaapu voovoona yoketai aataruuvo ariiki vaivaa iikiataama vaikioonnaata hama iivaara ivo mminnamminnaa maisaivaa varaivai.

5

*Vaidi kaayau hoonahaana suvuairaiya tuqin-
nama variatee*

¹ Ngia gioonna kiaapu kaayau hoonahaana suvuiraiyaso, tuqinnama yaata utuatee. Pinaa ari vookarai mmuaararaiyauvo ngiisi nninaraiyauvaara yaata utida ratada varida ausa mmuaara-reera tasipama variatee.

² Ngii hoonaiyauvo vaa uudaivaivee. Ngii uyira rairaiyauvaa vaa kegenaiya hatoka nnaa kiaavaivee.

³ Ngii sikau goora sirivuaiyauvaa vaa kaakannaikio iyauvo maisaiyauvaivee. Ii kaakannai ivo ngia variaivaudiri mmataama kioo vaivaara ngia koonnama variaivo kooyaa vainoo. Ivoono ngii mmammaiyauvaa iino ikia taivai roosiinaravai. Aa nnaagiai suai aayauvaki Anutuugo ti yaparainara suaivo vainima vaivaki ngia kaayau hoonahaanaiyauvaa rupi nuunama yapa kiaavaivee.

⁴ Tuqinnama rikiaatee. Mmooi vareera ngiaammuauya ngii mmooriyauvakidiri yeenna iira too apuuyauvaa rutakaiya hama ngia tuqinnama irisai sikauyauvaa iya mmiaavai. Ii sikau iyauvoono ngia tomedama iikiyaiyauvaa aavaa kooyaa ti vitainoo. Yeenna iira too apuuyauvaa rutakaiya ngia iya unnakua kiaivaara pinaama kiaavo Udaanga Anutuugo yaagueeqama variraivoono vaa rikiaivaivee.

⁵ Ngia mmuakiaa suai mmatayaa varida yoketa yoketai mminnaiyauvaa varada ngiingiiyara siri-gaida variaavai. Puaraivaa viriaavo nneeravaata vaivaa roosiima ngia variaivo itaama vaikio ngii putira suaivo aavaa nninoo.

⁶ Ngia vaidi vooya kati safuuma variyaiyaki kua pinaivaa iyaki yapa kiada iya ruputu kiaani putu-

aavai. Iya hama ooqoo tida rammammeeyairama kiada putuaavai.

Yaagueeqama kiada ngiingii seenaiyara yaaku varaatee

⁷ Ni seenayaso, itaama vainainnaata mmannammanna yaagueeqararama kiada varia rada vidada Udaanga Yisuu Kirisiiva tiinara suaivaki taikaanaravai. Vaa ngia taavai. Mmoori koova ari yeennaiyauvaa hau utu kioo yoketaama kaanaivo vainaraivaara yaagueeqama varia roo faannama roo kuaivai. Ivo vati tauraivaaraata nnaagiaivaaraatama itaama varia roo faannama roo kuaivai.

⁸ Udaanga Yisuu Kirisiiva tiinaraivo vainima nninaraivaara ngieetaatama itaama yaagueeqararama kiada varia rada vida varida innara faannakiatee.

⁹ Ni seenayaso, Anutuuqo ngii kuaivaa rikioo kua pinaivaki ngii yaparavoo kiasa ngiingiiyara ngiingiiyara nnannateeda nunuraanuraikiatee. Ngii yaparainara suaivo aavaa vainima ngiisi nninoo.

¹⁰ Ni seenayaso, forofetaiya Udaanga Anutuuqaa kuaivaa kiasa kookieema kiada tiraiyara tuqinnama yaata utuatee. Vaidiyya maisa mmooriivaa iya mmuduu iya mmamma nniitaroovaa varadaata mmannammanna yaagueeqama nnaasu variravai. Ivaara yaata utida mmannammanna yaagueeqama nnaasu variatee.

¹¹ Iya mmannammanna yaagueeqama itaama varuuvaara ta iyara sirigaida variaayavee kiaunnavai. Nnaaruaa vaidi Yoopo varuduu pinaa

mmuaararoovo innasi nnuduu rikioonnaata ivo mmannammanna yaagueeqama nnaasu varuuvaa vaa ngia rikiaavai. Udaanga Anutuuoqo nnaagiai inna tuqinnoovaaraatama vaa ngia rikiaavai. Udaanga Anutuuoqo mmatayaa variayara pinaama boo tioo iyara tuqinneeraivo innaki suvuaivai.

¹² Ni seenayaso, aa na tinara kua aavo mmuakiaa kuavai yaataraivai. Ivaara tuqinnama yaata utida rikiaatee. Ngia kua kutaivaa tida sa sabi kua sabi kuaivaa kua kiaa yeena rairaiavaa tasipama kiatee. Sa ngiingii kuaivaa kiaa yeena rairaiavaa ngiau aapuuvaa nnutuuvaa tasipama kiatee. Sa ngiingii kuaivaa kiaa yeena rairaiavaa mmataivaa nnutuuvaa tasipama kiatee. Sa ngiingii kuaivaa kiaa yeena rairaiavaa ari vo kua vo kuaiyauvaa tasipama kiatee. Yapooma Anutuuoqo ivaara ngii yaparainno irisai maisaivaa sa ngii miaiveeraivaara ngia ee-oo tira suaivaki kutaa tuanaa ee-oo nnaasu kiatee. Ngia hamavee tira suaivaki kutaa tuanaa hamavee nnaasu kiatee.

¹³ Ngiiikidiri ngii seena voovai mmuaararaiavaa varainnee? Inna aikioo, ivo Anutuuoqaara yaaku varaivee. Mo ngiiikidiri ngii seena voovai sirigainnonnee? Inna aikioo, ivo kuaru tioo Anutuuoqaata kua yoketaivaa kiaivee.

¹⁴ Mo ngiiikidiri ngii seena voovai nniitarainnee? Inna aikioo, ivo vaa ausa hanigieeraiya kieeta vaidiiyara aayanna kiaivee. Aayanna tinai nnida innara yaaku varada Udaanga Anutuuoqaara yaata utida nnammariivaa innayaa tusaa-teraiavaara iyara aayanna kiaivee.

¹⁵ Iya itaama yaaku varada Udaanga Anutu-uqaara kutaavaivee tikio fai nniitaraivo pikiano ivo kati hara kioo varinaravai. Fai Udaanga Anutuugoono inna tuqinnano inna nniitaraivo pikiano ivo kati hara kioo varinaravai. Fai inna mminnamminnaa maisaivo innaki vaino too fai kati Anutuugo rugaanaravai.

¹⁶ Itaama vainai ngiingiita ngiingiita ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa kiasa kookieema kiada ngiingiyyara ngiingiyyara yaaku varaatee. Anutuugo ngii nniitaraiyauvaa tuqinnaanaraivaara itaama nnaasu iikiatee. Vaidi voovoono safuuma variivoono yaaku varano fai kaanaa ari vookaraivo vainaravai.

¹⁷ Irayaava ti roosiira vaidivai variravai. Variio ivo yaagueeqama yaaku varoo tunoo: Sa vatiivo ruaivee, tuduu rikioo taaravooma nuanu taika kioodoo vo nuanuvai kuraaga yaaku saivai sainaidiri mmuaa kuraagavai hama vatiivo riravai.

¹⁸ Nnaagiai ivo kava yaaku varoo tunoo: Vatiivo ruaivee, tuduu rikioo vatiivo mmataivau ruduu yeennaiyauvo uriravai.

¹⁹ Ni seenayaso, fai ngiikidiri gioonna kiaapu voovoono kua kutaa aataruuvaidiri fanniima voodaa vino too fai gioonna kiaapu voovoono kava inna vitoo yoketaa aataruuvau yapaanaraivaara

²⁰ aa kua aavaa tuqinnama rikiaatee. Fai gioonna kiaapu voovoono gioonna kiaapu voovai mminnamminnaa maisa varaivaa ivo ii aataru konnaivakidiri kava inna vitoo yoketaa aataruuvau yapa kino fai inna aakiaivaki varii vaidi

kaanaivo hama putinaravai. Ivo itaama iivaara Anutuugo kaayau mmিন্নamminnaa maisaiyau-
vaa rugaanaravaivee.

Karaasa Yeena Rau Kioo Kuaivovee
The New Testament in the Waffa Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Waffa long Niugini

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Waffa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023

4da5455c-4c87-58ee-a650-bb37acea5bca